

Editörler

Yrd. Doç. Dr. İbrahim Görücü & Işıl Tüzün Arpacıoğlu

İŞ VE SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU

Yazarlar

Yrd.Doç.Dr.Abdulvahap Akıncı

Yrd.Doç.Dr.Ali Konak

Dr. Meltem Arat

Kifayet Erdem

Ömer Nabi Baykal

Şahin Zengin

Şuayp Kaya

Zeynep Mine Eryıldır

Editörler
Yrd. Doç. Dr. İbrahim Görücü & Işıl Tüzün Arpacıoğlu
İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku

ISBN: 978-605-5044-46-6

Kitapta yer alan bölümlerin sorumluluğu yazarlarına aittir

1.Baskı 2015

Bu kitabın basım,yayın ve satış hakları Lisans Yayıncılığa aittir.Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik,elektronik veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz basılamaz ve dağıtılamaz.

Lord Matbaası

Lisans Yayıncılık
Tahtakale Mah. Hicret Sokak No: 8
Avcılar-İSTANBUL
e-posta : lisans@lisansyayincilik.com.tr
www.lisansyayincilik.com.tr

ÖNSÖZ

Bilim ve teknoloji alanında Dünyada oluşan gelişmeler beraberinde kaçınılmaz olarak insan yaşantısında değişiklikler oluşturmaktadır. Türkiye’de bu gelişmeler sonucu toplumsal hayattaki değişikliklere her alanda olduğu gibi hukuku alanında da ihtiyaç hissedilen düzenlemelere yer verilmesi gerekir. Bu gelişmeler yeni düzenlemeleri ve varolan düzenlemelerin güncellenmesini kaçınılmaz kılıyor.

Kitapta; 4857 sayılı İş Kanunu,6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu ile 5510 sayılı Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun temel esaslarına ilişkin konular yer almaktadır. Çalışma üç ünite olarak düzenlenmiştir. Birinci ünite olarak bireysel iş hukukuna, ikinci ünite olarak toplu iş hukukuna, üçüncü ünite olarak sosyal güvenlik hukukuna yer verilmiştir. Ünitelerin kapsam genişliği dikkate alınarak her ünite kendi içerisinde bölümlere yer verilmiştir.

İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku ile ilgili olarak değişik üniversitelerde görevli öğretim elemanları bir grup çalışması anlayışı ile çalışma yürütüldü.İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku kitabı, kısa bir süre içerisinde birçok kişinin yoğun emeği ile hazırlandı. Editörlerin ve yazarların katkılarıyla pek çok kaynak taranarak akademik nitelikli bir eser ortaya konulmaya çalışıldı. Bu kitabın hazırlanmasında büyük bir titizlikle çalışan yazarlara, özellikle çalışmalarımızda çeşitli konulardaki katkılarından dolayı Prof. Dr. Adnan Mahiroğulları'na ve emeği geçen tüm yayınevi çalışanlarına teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Yararlı olması dileğiyle...

İstanbul,2015

Editörler

Yrd.Doç.Dr.Ibrahim Görücü & Işıl Tüzün Arpacıoğlu

İÇİNDEKİLER

Önsöz	III
ÜNİTE 1 BİREYSEL İŞ HUKUKU	11
Bölüm 1 TEMEL KAVRAMLAR	13
1.1.1. İş Hukukunun Tanımı	14
1.1.2. İş Hukukunun Tarihsel Gelişimi	14
1.1.2.1. İş Hukukunun Dünyadaki Gelişim Süreci	15
1.1.2.2. İş Hukukunun Türkiye'deki Gelişim Süreci	16
1.1.3. İş Hukukunun Kaynakları	18
1.1.4. İş Hukukunun Özellikleri	20
1.1.5. İş Hukukunun Temel Kavramları	20
1.1.5.1. İşçi	20
1.1.5.2. İşveren	21
1.1.6. İş Sözleşmesi	22
1.1.6.1. İş Sözleşmesinin Tanımı ve Özellikleri	22
1.1.6.2. İş Sözleşmesi Türleri	22
1.1.6.2.1. Sürekli-Süreksiz İş Sözleşmesi	22
1.1.6.2.2. Belirli Süreli – Belirsiz Süreli İş Sözleşmesi	23
1.1.6.2.3. Tam Süreli-Kısmi Süreli İş Sözleşmesi	23
1.1.6.2.4. Çağrı Üzerine Çalışma	24
1.1.6.2.5. Takım Sözleşmesi	24
1.1.6.2.6. Deneme Süreli İş Sözleşmesi	24
1.1.6.2.7. Geçici (Ödünç) İş İlişkisi	25
1.1.6.3. İş Sözleşmesinin Yapılması	15
1.1.6.4. İş Sözleşmesinin Sınırlandırılması	26
1.1.6.4.1. Sözleşme Yapma Zorunluluğu	26
1.1.6.4.2. İş Sözleşmesinin Şekli	28
1.1.6.4.3. İş Sözleşmesinin Geçersizliği	28
Yararlanılan Kaynaklar	29

Bölüm 2	
İŞ SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN BORÇLAR	
31	
1.2.1. İşçinin Borçları	32
1.2.1.1. İş Görme Borcu	32
1.2.1.2. Talimatlara Uyuma Borcu	33
1.2.1.3. Sadakat Borcu	34
1.2.1.4. Rekabet Etmeme (Yarışmama) Borcu	34
1.2.2. İşverenin Borçları	35
1.2.2.1. Ücret Ödeme Borcu	35
1.2.2.1.1. Ücret Türleri ve Asgari Ücret	36
1.2.2.1.2. Ücret Ekleri	38
1.2.2.1.3. Ücretin Ödenmesi, Zamanaşımı ve Faiz	39
1.2.2.2. Eşit Davranma Borcu	41
1.2.2.3. İşçiyi Koruma Borcu	42
1.2.2.3.1. Koruma Borcunun Kapsamı	42
1.2.2.3.2. İş Sağlığı ve İş Güvenliği Sağlama Sorumluluğu	42
1.2.2.4. Diğer Borçlar	43
1.2.3. Çalışma Süreleri	43
1.2.3.1. Normal Çalışma	43
1.2.3.2. Fazla Çalışma	45
1.2.3.3. Fazla Sürelerle Çalışma	46
1.2.3.4. Çalışma Süresinden Sayılan Haller	47
1.2.4. Dinlenme Süreleri, Tatiller ve Yıllık İzinler	47
1.2.4.1. Günlük Ara Dinlenmesi	48
1.2.4.2. Hafta Tatili	48
1.2.4.3. Ulusal Bayram ve Genel Tatiller	49
1.2.4.4. Yıllık Ücretli İzin	50
Yararlanılan Kaynaklar	53
Bölüm 3	
İŞ İLİŞKİSİNİN SONA ERMESİ	
55	
1.3.1. İş Sözleşmesinin Fesih Dışında Sona Ermesi	56
1.3.1.1. Ölüm	56
1.3.1.2. Tarafların Anlaşması	57
1.3.1.3. Belirli Süreli İş Sözleşmesinde Sürenin Dolması	57
1.3.2. İş Sözleşmesinin Fesih Yoluyla Sona Erdirilmesi	58
1.3.2.1. Fesih Bildirimi	58
1.3.2.2. Belirli Süreli İş Sözleşmesinin Feshi	58
1.3.2.3. Belirsiz Süreli İş Sözleşmesinin Süreli Feshi	59
1.3.2.3.1. Fesih Bildirim Süreleri	59
1.3.2.3.2. İş Sözleşmesinin Sona Erme Tarihi	60
1.3.2.3.3. Yeni İş Arama İzni	61

1.3.2.3.4. Fesih Bildirim Sürelerine Uyulmaması	62
1.3.2.4. Belirli veya Belirsiz Süreli İş Sözleşmelerinin Haklı Nedenle Derhal Feshi	63
1.3.2.4.1. İşçinin Haklı Nedenlerle Derhal Feshi	64
1.3.2.4.2. İşverenin Haklı Nedenlerle Derhal Feshi	68
1.3.3. İş Güvencesi	73
1.3.3.1. İş Güvencesinden Yararlanabilecek Kişiler	73
1.3.3.2. Feshin Geçerli Sebebe Dayanması	74
1.3.3.3. Sözleşmenin Feshinde Usul	75
1.3.3.4. Sözleşmenin Feshine İtiraz	75
1.3.3.5. Geçersiz Feshin Sonuçları	76
1.3.3.6. Kötü niyet Tazminatı	77
1.3.4. Kıdem Tazminatı	77
1.3.4.1. Kıdem Tazminatının Şartları	78
1.3.4.1.1. İşçinin En Az Bir Yıl Çalışmış Olması	78
1.3.4.1.2. İş Sözleşmesinin Belirli Nedenlerle Sona Ermesi	78
1.3.4.2. Kıdem Tazminatının Miktarı ve Hesaplanması	81
1.3.4.3. Kıdem Tazminatının Ödenmemesi, Zamanaşımı ve Faiz	82
1.3.5. İş Sözleşmesinin Sona Ermesinin Diğer Sonuçları	82
1.3.5.1. İşçinin Kalan Ücretinin Ödenmesi	82
1.3.5.2. Çalışma Belgesi Verilmesi	83
1.3.5.3. İbraname	83
Yararlanılan Kaynaklar	84

ÜNİTE 2 TOPLU İŞ HUKUKU

85

Bölüm 4 SENDİKALAR HUKUKU

87

2.4.1. Sendikacılığın Tarihsel Gelişimi	89
2.4.1.1. Avrupa'daki Gelişimi	89
2.4.1.2. Türkiye'deki Gelişimi	90
2.4.2. Türkiye'de Üyelerinin Niteliklerine Göre Sendika Türleri	92
2.4.2.1. İşçi Sendikaları	92
2.4.2.2. İşveren Sendikaları	93
2.4.2.3. Memur Sendikaları	93
2.4.3. 6356 Sayılı Kanun'da Sendika Tanımı Amacı	93
2.4.4. Sendika Hukukunun Kaynakları	95
2.4.4.1. Ulusal Kaynaklar	95
2.4.4.2. Uluslararası Kaynaklar	96
2.4.5. Sendikaların Kuruluş Esasları ve Organları	97

2.4.5.1. Sendikaların Kuruluşu	97
2.4.5.2. Sendikalara Kurucu Olabilme	97
2.4.5.3. Sendikaların Kurulacakları İşkolları ve İşkolu Tespiti	99
2.4.5.4. Sendikaların ve Konfederasyonların Kuruluş Usulü	100
2.4.5.5. Sendikaların ve Konfederasyonların Tüzüğü	100
2.4.5.6. Sendikaların ve Konfederasyonların Organları	101
2.4.5.7. Genel Kurulun Oluşumu	102
2.4.5.8. Genel Kurulun Görev ve Yetkileri	102
2.4.5.9. Genel Kurulun Toplanması	103
2.4.5.10. Genel Kurul ve Delege Seçimleri	104
2.4.6. Sendika Üyeliği ve Kazanılması	106
2.4.7. Sendika Güvencesi	110
2.4.7.1. Sendika Özgürlüğünün Güvencesi	110
2.4.7.2. Sendika Yöneticisi Güvencesi	110
2.4.7.3. İşyeri Sendika Temsilcisi Güvencesi	111
2.4.8. Kuruluşların Faaliyetleri	113
2.4.8.1. Serbest Faaliyetler	113
2.4.8.2. Yasak Faaliyetler	114
2.4.9. Kuruluşların Gelirleri Denetimi ve Kapatılması	114
Yararlanılan Kaynaklar	120

Bölüm 5	
TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ	
	121
2.5.1. Toplu İş Sözleşmesinin Tanımı ve İçeriği	122
2.5.1.1. Doğrudan İş Sözleşmesi ile İlgili Hükümler	122
2.5.1.2. İşyerinin Çalışma Düzenine İlişkin Hükümler	123
2.5.2. Toplu İş Sözleşmesinin Kapsam ve Düzeyi	125
2.5.3. Toplu İş Sözleşmesinin Şekli ve Süresi	126
2.5.4. Toplu İş Sözleşmesinin Hükümü	127
2.5.5. Toplu İş Sözleşmesinin Yapılması	128
2.5.5.1. Taraflar, Yetki, Yetki İtirazı ve Yetki Belgesi	129
2.5.5.2. Toplu Görüşmeye Çağrı	131
2.5.5.3. Toplu Görüşme ve İş Sözleşmesinin İmzalanması	132
2.5.5.4. Toplu İş Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları	133
2.5.5.4.1. Toplu İş Uyuşmazlıklarının Tanımı ve Çeşitleri	133
2.5.5.4.2. Genel Olarak İş Uyuşmazlıklarının Çözümü	134
2.5.5.5. Grev ve Lokavt	136
2.5.5.5.1. Genel Olarak Grev ve Yasal Grev	136
2.5.5.5.2. Greve Hazırlık Aşaması	136

2.5.5.5.3. Grevin Başlaması	139
2.5.5.5.4. Lokavt	141
Yararlanılan Kaynaklar	144

ÜNİTE 3

SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU

145

Bölüm 6

SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU

147

3.6.1. Sosyal Güvenlik Kavramı	148
3.6.2. Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Riskler	149
3.6.3. Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi	150
3.6.4. Sosyal Güvenlik Hakkının Ulusal ve Uluslararası Kaynakları	153
3.6.4.1. Ulusal Dayanakları	153
3.6.4.2. Uluslararası Dayanakları	154
3.6.5. Sosyal Güvenlik Kurumu	154
3.6.5.1. Sosyal Güvenlik Kurumu'nda Sigortalılık	155
3.6.5.2. Kısa ve Uzun Vadeli Sigorta Kolları	160
3.6.5.2.1. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası	160
3.6.5.2.2. İş Kazası ve Meslek Hastalığında Sağlanan Haklar	161
3.6.5.2.3. Hastalık ve Analık Hali Sigortası	163
3.6.6. İşsizlik Sigortası	164
3.6.6.1. İşsizlik Sigortasının Önemi ve Bazı Özellikleri	164
3.6.6.2. İşsizlik Sigortası Kapsamında Çalışanlar	165
3.6.6.3. İşsizlik Sigortası Prim Miktarları	165
3.6.6.4. Sigortalı İşsizlere Sunulan Hizmetler	166
3.6.6.5. İşsizlik Ödeneği Hakkının Kaybedilmesi ve Özel Durumlar	167
3.6.7. Genel Sağlık Sigortası	167
3.6.7.1. Sigortalı Sayılanlar	168
3.6.7.2. Sigortalılığın Başlangıcı	168
3.6.7.3. Sigortalı Bildirimi	169
3.6.7.4. Sigortalılığın Sona Ermesi	170
3.6.7.5. Uzun Vadeli Sigorta Kolları	170
3.6.7.5.1. Malullük Sigortası	170
3.6.7.5.2. Yaşlılık Sigortası	171
3.6.7.5.3. Ölüme Bağlı Sigorta	173
3.6.8. İsteğe Bağlı Sigortalılık	177
3.6.8.1. İsteğe Bağlı Sigortadan Yaralanma Koşulları	177
3.6.8.2. İsteğe Bağlı Sigortalılık Başlangıcı	177
3.6.8.3. İsteğe Bağlı Sigortalılıkta Özel Durumlar	178
3.6.8.4. İsteğe Bağlı Sigortalılığın Sona Ermesi	179

3.6.9. İşyeri Bildirgesi Düzenleme ve Sigortalının Bildirilme İşlemleri	180
3.6.10. Aylık Ücret Bordrosu	181
3.6.10.1. Aylık Ücret Bordrosu Şekli	181
3.6.10.2. Normal Ücret Hesaplaması	181
3.6.11. Aylık Prim ve Hizmet Bildirgesi	183
3.6.12. Sigortalı Hesap Fişi	186
3.6.13. Sigortalı Eksik Gün Bildirim Formu	186
3.6.14. E-Bildirge	186
Yararlanılan Kaynaklar	188
Bölüm 7	
4/1-b ve 4/1-c İŞLEMLERİ	
	191
3.7.1. 4/1-b İşlemleri	192
3.7.1.1. 4/1-b Kapsamındaki Sigortalılar	192
3.7.1.2. İsteğe Bağlı Sigortalılık	193
3.7.1.3. İşe Giriş ve İşten Ayrılış İşlemleri	194
3.7.1.3.1. İşyeri Bildirgesi Düzenlenmesi	194
3.7.1.3.2. Sigortalı İşe Giriş Bildirgesi Düzenlenmesi	195
3.7.1.3.3. Sigortalı İşten Ayrılış Bildirgesi Düzenlenmesi	198
3.7.1.4. Primlerin Hesaplanması ve Ödenmesi	198
3.7.1.5. 4/1-b Kapsamında Genel Sağlık Sigortası İşlemleri	200
3.7.1.5.1. Genel Sağlık Sigortasından Doğan Haklar	200
3.7.1.5.2. Genel Sağlık Sigortasına Dair Bildirgelerin Düzenlenmesi	201
3.7.1.6. 4/1-b Kapsamında Kısa Vadeli Sigorta Kollarından Doğan Haklar	201
3.7.1.6.1. Mesleki Riskler	202
3.7.1.6.2. Sosyal Riskler	209
3.7.2. 4/1-c İşlemleri	211
3.7.2.1. 4/1-c Kapsamındaki Sigortalılar	211
3.7.2.2. 4/1-c Belgeleri	211
3.7.2.3. Prim İşlemleri	212
3.7.2.3.1. Prime Esas Kazancın Hesaplanması	212
3.7.2.3.2. Prim Oranları	212
3.7.2.3.3. Primlerin Ödenmesi	213
3.7.2.3.4. Prim Belgeleri ve İşyeri Kayıtları	213
3.7.2.4. Genel Sağlık Sigortası ve İşlemleri	214
Yararlanılan Kaynaklar	216